

Ольга Красильникова
(Київ)

АНИМІСТИКА: ВВЕДЕННЯ В НАУКОВУ ДИСЦИПЛІНУ

Стаття (як і раніше монографія «Нова книга». – К., 2005. – 384 с.) започатковує нову дисципліну – **анімістику**, в утермінування якої покладається латинська назва **Душі** – *anīma*. Тож **анімістика** – це наука про **Душу**, наука, що не стільки включає в себе досвід аналогічних досліджень, як у сфері гуманітарних, так і природничих дисциплін, насамперед культурології, філософії, історії, мистецтвознавства, медицини (психології, зокрема) та ін., скільки пропонує нові підходи до предмета дослідження, як і принципово новий матеріал, заснований на практичних результатах (включаючи самодослідження), тож пропонує нові наукові ідеї, які водночас і окреслюють суттєві консоліданти між так званою «світською» наукою і (різноконфесійним) так званим релігійним знанням.

Ключові слова: анімістика, культурологія, мистецтвознавство, «світська» наука, релігійне знання.

By this report (as well as earlier by monography «The new book»: K.,2005) is settled the creation of new disciplines anima-science: in which terminology the latin name of Spirit (anima) is traced. This new science (anima-science), which not only includes in itself experience of the similar researches – as in sphere humanitarian and natural disciplines so much: for example, philosophy, art-studies, medicine (first of all psychology) etc. This new science (anima-science) offers the new approach to a subject researches; as well as offers the new material, which based on the practical results. That is offers the new scientific ideas, which as well as outlines the essential parallels between the «secular» and the religions knowledge.

Keywords: the science about the soul, the culture, the art-studies, the «religions knowledge».

Сатья (как и ранее монография «Нова книга» (на укр. яз.: К.,2005. – 384 с.) обосновывает необходимость создания новой дисциплины – **анимистики**, в терминологии которой прослеживается латинское название **Души** – *anīma*. Иначе говоря, **анимистика** – это наука о **Душе**, наука, которая не столько включает в себя опыт аналогичных исследований, как в сфере гуманитарных, так и естественных дисциплин, например, культурологии, философии, искусствоведения, медицины (прежде всего, психологии) и т. д., сколько предлагает новые подходы к предмету исследования, а вместе с тем и принципиально новый материал, основанный на практических результатах (включая самоисследования), т. е. предлагает новые научные идеи, которые в то же самое время очерчивают существенные консоліданти между так называемой «светской» наукой и (разноконфессиональным) так называемым религиозным знанием.

Ключевые слова: анимистика, культурология, искусствоведение, «светская» наука, религиозное знание.

Запропонована стаття (як і раніше монографія «Нова книга». – К., 2005. – 384 с.) пропонує означити нову наукову дисципліну **анімістику**¹, у назву якої покладається латинська назва **Душі** – *anīma*; тож **анімістика** – це **наука про Душу**, про найраритетніше із Твореного.

Поняття **Душі** завжди було предметом вивчення так званої «світської» науки, меншою мірою – природничими дисциплінами (за винятком медицини, психіатрії зокрема), більше – дисциплінами гуманітарними (філософією, культурологією, мистецтвознавством, літературознавством тощо). Симптоматично, що для «світської» науки **Душа** є насамперед синонімом психіки², себто **Душа** – це, по-перше, вся сукупність психічних явищ, що характеризують внутрішній суб'єктивний світ людини, по-друге, це основні риси спрямування особистості, а саме: життєві інтереси, переконання, ідеали людини, як і її ставлення до суспільства й до інших людей.

Тож, якщо для «світської» науки *Душа* є синонімом *психіки* (інакше, «функції мозку, здатної ... сприймати предмети і явища об'єктивної дійсності, свідомо ставити перед собою бажані цілі і відповідно до них діяти...»³), то **релігія** (насамперед, коли йдеться про *християнство*, а також *іслам*), інакше, **релігійне знання**, завжди розглядало і продовжує розглядати *Душу* як нематеріальну потойбічну істоту, що тимчасово перебуває в тілі (і таким чином є ще й основним джерелом психічних явищ). У цій системі **релігійного знання** поняття *Душі* нерозривно пов'язане з поняттям *Духу*, котрий уособлює *Того, Хто визначально створив Душу*, отже, (за вищезгаданою системою) *Дух* – це іматеріальна, всемогутня, надприродна істота: **Бог-Творець**.

Симптоматично, що класична філософія (зокрема, якщо йдеться про найраритетніші зразки) не бачила протиріччя між ідеальним і матеріальним, коли йшлося про *Душу* і її *Творця*; так, за Платоном, *Дух* – це ідеальне першоначало всього предметного, тобто матеріального світу; а за Гегелем, *Дух* – це персоніфікована система понять і уявлень людства (так званий **Абсолютний Дух**).

Як відомо, вся система **релігійного знання** у тих питаннях, які безпосередньо стосуються *Душі*, спирається на широкий перелік свідчень, зафіксованих на письмі задовго до виникнення *християнства*, отже, веде свій початок, у тому числі ще й від раритетів *давньоєгипетської релігії*, чий **знання**, що вельми симптоматично, були абсорбовані Біблією (як ветхозаповітними, так і новозаповітними її сторінками) без посилання на першоджерела. Так, сама сутність **релігійних знань** Давнього Єгипту передбачає, що людська істота поруч з її видимою (фізичною) субстанцією складається ще й з двох **невидимих**, а саме, з *Душі «ка»* і *«Душі «ба»*. Отже, **«ка»** – це **невидимий двійник людини**, присутній в її тілі до смертного часу. Причому, якщо кожному земнонародженому належить тільки одна *Душа «ка»*, то фараони, котрі були далекими нащадками **Богів**, володіли багатьма **«ка»**. Самі ж **Бози** (відповідно до **релігійного знання** Давнього Єгипту) володіли набагато більшою (ніж фараони) кількістю **«ка»**, так, **Бог РА** володів 14 **«ка»**.

Ще однією, *Душею «ба»*, володіли виключно фараони... Як, зрозуміло і визначально, **Бози**. Прикметно, що **«ба»**, як правило, зображували у вигляді птаха (із головою людини); така традиція вкотре підтверджує щойнозгадане: **«ба»** – це саме *Душа, яка може «літати»* (як птах !) першочергово до **Бога** (як і вертатися на землю)... Отже, **«літати»** – до *Того, Хто сам визначально вміє «літати» Душею*. Отже, до *Того, Хто створив* саме цю, а не іншу «природу» людини за **«власним образом»** (недарма мемфіського головного **Бога Пта(ха)** традиційно зображували в людській подобі), до того ж **обдарувавши** її, земнонароджену людину, ще й часткою («іскрою») **власної духовної Першосутності**. Отже, до *Того, Хто* створив увесь світ – силою свого **Боже-ственого Слова** (усе, що *Пта(х)* називав, ставало реалією).

Нагадаймо те, що раніше вже було неоднораз паралелізоване, а саме, аналогічна (запозичена з *давньоєгипетських вірувань*) концепція була відображена і в Євангелії від Іоанна: «Спочатку було Слово, а Слово в Бога було, і Бог був Слово, воно в Бога було споконвіку. Усе через Нього повстало, і ніщо інше, що повстало, не повстало без Нього...» (Ів., 1: 1–3)⁴.

Отже, першооснова творення (за *давньоєгипетськими віруваннями*) – це **Боже-ственна думка** (спрямована **«волею»**, інакше, **«серцем»**, яке, на переконання давніх єгиптян, і було «втіленням волі»), еманована в **Слово**; інакше, **Думка**, дієва вже у мовленому **Слові**⁵ (*логосі*⁶), у тому, що беззастережно асоціюється з **Боже-ственим Голосом**. Себто концепція *давньоєгипетської (мемфіської) космогонії і теогонії* уможливорює: **творення на відстані**, як уможливорює також і **дистанційований вплив на першотворене**, тож ідеться про (дистанційований) **вплив** і на **Богом-(Птахом) творену** – земну природу, у тому числі й живу, котра є «вмістилищем» свідомості.

У вищезазначеній *теологічній* системі знайшлося місце і засвідченим «контактам»: між **Боже-ственим Началом** – і **Ним же твореною** людиною; отже, «контактам», які

реалізувалися різним чином, зокрема через «входження» у людську свідомість *Думкою-Словом-Голосом*⁷.

Прикметно, що *Божественне Начало* не обмежило себе тільки актом *творення* земної природи, як і людської свідомості; уся система зв'язків *трансценденції* із земнотвореним була спрямована на те, щоб тримати «в полі зору», а, головне, «коригувати» людську діяльність. Отже, впливати насамперед на людську особистість *Божою любов'ю* – або ж *Божою ненавистю*; так, у «Повчанні» Птахотепа (епоха Давнього царства) сказано: «Той, кого любить Бог, – це той, хто дослухається до Бога! І не дослухається той, кого Бог ненавидить!» Тож (за *давньоєгипетськими віруваннями*) *Бог* спонукав конкретну особистість до вироблення сталих *етичних* засад, «підтримуючи» або, навпаки, «караючи» людські вчинки. Так, *Бог* посилає на землю свою дочку («своє око») *Хатор*: «І пішла Хатор і вразила людей...»⁸.

Чудеса *ГОЛОСУ і ЯВЛЕННЯ* як форма спілкування із *трансцендентним* послідовно наведені в давньоєгипетських писемних раритетах, починаючи від Гермеса Трисмегіста (додинастичний період) з його викладеними в книзі «Смарагдові скрижалі» розгорнутими записами, – і до Тутмоса IV (епоха Середнього царства), чий засвідчення викарбувані на кам'яній стелі побіля підніжжя Великого Сфінкса (а також інші).

Усі вищезгадані постулати *давньоєгипетських вірувань*: існування *невидимої Душі* (в еманациях «ка» і «ба»), можливість її спілкування з *трансценденцією* завдяки «каналам» *ГОЛОСУ і ЯВЛЕННЯ*, а, першочергово, саме існування *Бога-Творця*, інакше, *Божественного Начала*, куди покликана «летіти» *Душа* (по смерті тіла), і де вона, *Душа*, обдаровується *вічністю* (якщо за свого земного життя людина дотримувалася певних «етичних» норм) з часом перетворилися на канонізоване *знання*, або, образно кажучи, на «скрижалі» інших *релігій*. Так, у Старому Заповіті є чимало свідчень про *ГОЛОС(И)*, які чули земнонароджені, а також про *ЯВЛЕННЯ*, які вони *бачили*, притому не сумніваючись у *неземному їх походженні*. Так, як (*абсолютну*) *норму* подано *ГОЛОС Господа Бога, який розмовляв* з Адамом і Євою (Бут., 2: 16–18; 3: 8–19), Каїном (Бут., 4: 6–7, 9–15), Ноем та його синами (Бут., 6: 13–21; 7: 1–4; 8: 15–17, 21–22; 9: 1–17). Прикметно, що *ГОЛОС*, який покликав Авраама (Бут., 12:1-3; 13:14-18), згодом доповнений «*видінням*» (Бут., 15: 1–21; 17: 1–21), себто *ЯВЛЕННЯМ*, уже пропонується (Старим Заповітом) як *чудесне явище!..* Із *ЯВЛЕННЯ трьох Мужів* знову ж таки Авраамові (Бут., 18: 1–32), а пізніше *двох Мужів* – Лотові (Бут., 19: 1–22), починається у Біблії «відлік» о п и с у *ЯВЛЕНЬ*. Причому, оперта на безпосередність людського сприйняття «термінологічна диференціація» (*Мужі, Анголи*) не завадили Першій з книг П'ятикнижжя побачити за різноманаційністю «*видінь*» – їх сутність; так, не інакше, як «*Господи!*» звертається Авраам до *ЯВЛЕННЯ*. А з оповіді про Авімелеха, котрому *наснилася розмова з Богом* (Бут., 20: 3–7), починається «диференціація» *ЯВЛЕНЬ уві сні*.

Якщо книга Буття сповнена численними засвідченнями *чудес ЯВЛЕННЯ і ГОЛОСУ* (наприклад, Бут., 21: 17; 20: 1–18; 22: 1–18; 25: 23; 28: 12–17; 32: 25–29), то книги Вихід (приміром, 1: 12) і Суддів (скажімо, 6: 11–23; 13: 2–24; 6: 25–27; 16: 28–30) – епізодичними. Починаючи з Першої книги Самуїлової, вищеозначені *чудеса* спілкування з *трансценденцією* стають винятками: «А Господнє слово було рідкісне за тих днів, видіння не були частими» (1 Сам., 3: 1). З постаті *Іллі-пророка* повномасштабно поновлюються засвідчені в старозаповітних літописах чудеса *ГОЛОСУ* (1 Цар., 17: 1; 19: 12–14), а водночас фіксуються і нові, як-от: *воскресіння* (1 Цар., 17:5-24), а також *вознесіння*, приміром, самого *Іллі* (2 Цар., 2: 11).

Прикметною реалією великопророчих книг *Ісаї, Єремії та Єзекіїля* є не стільки *чудеса ГОЛОСУ* (Єз., 1: 25; 3: 12; 1: 22, 26, 28; Іс., 6: 5), скільки *ЯВЛЕНЬ-ВИДІНЬ* (Іс., 6: 10–12; Єр., 1: 9–10; 18: 18–34; 20: 1–18; 37: 1–21), сенс яких – прийняття покликання *пророкування*, отже, «І сказав він [себто *Господь*. – О. К.] до мене: “Сину людський, Я посилаю тебе до ізраїлевих синів..., що бунтуються проти Мене... А ці сини зухвалого обличчя та твердого серця... А вони чи послухають, чи занехають, бо

вони дїм ворохобний, то пізнають, що пророк був серед них. А ти, сину, не бійся їх, і не бійся їхніх слів, хоча вони для тебе будяччя та тернина, і ти сидиш між скорпіонами” (Єз., 2: 3–6); “...Не бійся їх, щоб Я не злякав тебе перед ними!” (Єр., 1: 17)».

Чудо спілкування з **Господом** та **Його Ангелами (ГОЛОСОМ і ЯВЛЕННЯМ)**, а в деяких випадках і **чудо порятунку** в екстремальних ситуаціях, було дароване й так званим **малим пророкам** – **Данїїлу** (Дан., 2: 27–45; 4: 1–24; 7: 19–24; 12: 1–13; 9: 26; 10: 5–6; 5: 5), **Осії, Йоїлу, Амосу, Овдію, Йоні** (Йон., 1: 1–16), **Михею, Науму, Авакуму, Софонїї, Огію, Захарїї** (Зах., 1: 7–11; 2: 5–13; 4: 1–14; 5: 1–11; 6: 1–15), а також **Малахію**.

Симптоматично, що Новий заповіт пропонує аналогічні до засвідчених ще *таємним знанням* Давнього Єгипту **чудеса: ГОЛОСУ і ЯВЛЕННЯ-ВИДІННЯ** (наприклад, Об., 1: 10; 4: 2,4,5; 4: 10; 12: 1–18 та ін.), як і аналогічні до старозаповітних (зокрема, пов'язаних з діяннями *Іллі-пророка*), – **чудеса уздоровлення** і воскресіння, наприклад, **Лазаря** (Лк., 7: 11–17; 8: 40–56; Ів., 11: 1–46), причому, «авторство» означених **чудес** було більш ніж очевидним для євангелістів, котрі ретельно зазначали, що Ісус «...нічого робити не може Сам від Себе, тільки те, що... робить Отець... Як мертвих Отець воскрешає і оживлює...» (Ів., 5: 19–21).

Особливе місце серед *апостольських діянь* належить **проповідництву, якому** передувало засвідчене **чудо** у день *П'ятидесятниці*: «...Усі ж вони сповнилися Духом Святим і почали говорити іншими мовами...» (Дії., 2: 1–4). Прикметно, що йдеться, по суті, про канонізацію самої можливості «**входження**» у **людську свідомість «інформацією»**, якою апіорі володіє **трансценденція**. Як ідеться, по суті, і про канонізацію (укотре в історії **релігійного знання**) **дійовості «дистанційованого впливу» Боже-ственого начала**.

Чудо ГОЛОСУ, як і **ЯВЛЕННЯ** (у тому числі й *уві сні*) у новій історії **християнства** репрезентовані в переказах про *святих*, зокрема, про *великомучениць Ірину, Татіану, Варвару* (а також *Юліанію*), до того ж (аналогічно до старозаповітного *Данїїла*) обдарованих ще й **неушкодженням тіла під час переслідувань**.

На вмінні **творити чудеса**, зокрема **уздоровлення**, наполягали й деякі *священнослужителі* (зокрема, котрі подвизничали в Києві: митрополити *Іларіон, Димитрій Туптало* та ін.), а також *преподобні* (*Антоній, Феодосій* та ін.). Зафіксовано також, що силою **уздоровлення** володіли в деяких випадках *їхні* моці, як і *їхні* образи (ікони); щоправда, у жодному з канонізованих засвідчень, пов'язаних з іменами вищеназваних митрополитів і *преподобних*, не згадується, що вони могли творити **чудеса ГОЛОСУ і ЯВЛЕННЯ**.

Звертає на себе увагу те, що в основу *ісламу*, який виник на початку VII ст. (себто пізніше інших *пансвітових релігій*), також покладено **чудеса ГОЛОСУ і ЯВЛЕННЯ**, як нові, так і аналогізовані з тими, що вже були засвідчені в раритетах інших *культових знань*. Так, подібно до *давньоєгипетської космогонії і теогонії*, як і до *релігій*, опертих на біблійні перекази: *іслам* наполягає на **твореності світу** (6, 72)⁹ **Богом-Аллахом**. Між **твореним і Творцем** існує постійний «зв'язок»: так, за свідченнями Корану, «**Аллах** опустив на землю “драбину”, по якій анголи і дух виходять до нього...» (70, 3–4); отже, «драбину», безперечно, асоціюємо як із «драбиною для сходження царя на небо» з давньоєгипетських «Текстів пірамід», так і з ветхозаповітною «ліствицею»... Інша річ, що можливість такого «зв'язку» обдаровуються насамперед **пророки** (оскільки, за Кораном, «**посланець Бога**» вирішує будь-яку справу не тільки від себе, але й від **Бога, разом з Ним** (33, 36)... Тож саме з **ними** (з **пророками**) **Аллах** і спілкується, **ЯВЛЯЮЧИСЬ їм** (53, 1–2, 6–9; 81, 22–23), або тільки **розмовляючи (ГОЛОСОМ**, напр., 4, 162 тощо).

Ще одним (хоча і неканонізованим) підтвердженням існування «зв'язку» **Бога-Аллаха з пророками** є широковідомий переказ (який може бути аналогізованим із «сюжетом» давньоєгипетського раритету «Смарагдові скрижалі» Гермеса Трисмегіста) про подорож **Мухаммада (Магомета)** до «всіх семи небес»¹⁰. Симптоматично, що існує інваріант цієї легенди, за яким **Мухаммад** подорожував тільки *уві сні* (себто,

фізичне тіло *культової особи* не полишало родинного затишку); інакше кажучи, подорожувала виключно *Душа пророка, котра* (традиційно до системи *культових знань*) виявляла свою здатність *«літати»*.

У *космогонії і теогонії ісламу* не тільки утверджується наявність «потойбічного життя» (2, 49; 3, 163–165; 16, 30–34; 47, 29–30), але й можливість (характерна й для *давньоєгипетських вірувань*) небіжчиків впливати на перебіг земного існування їхніх нащадків; приміром, широковідомим є вислів, накреслений, зокрема, на пам'ятнику Мухаммаду ібн Алі-Термезькому: «Коли вас доведуть до відчаю обставини, шукайте допомоги у тих, хто в могилах...». Інакше кажучи, подібно до інших систем *релігійних знань*, іслам наполягає на самій можливості допомоги земній людині з боку *трансценденції, яка спроможна втручатися у перебіг земного життя*.

У всіх вищезазначених системах *релігійних знань чудесам ГОЛОСУ і ЯВЛЕННЯ* можна знайти відповідне пояснення. Тож щойнозголошені *чудеса* однозначно пояснюються *Божественною природою*; до того ж *вони*, ці *чудеса ГОЛОСУ і ЯВЛЕННЯ*, є формою *дистанційованої дії (впливу)* на земну свідомість *Того, Хто «висловлюванням вуст своїх»* (як мемфіський *Птах*) створив усе с у щ е; або *Того, Хто «Словом»* (за біблійними переказами) створив «усе, що повстало»; або *Того, з Ким* спілкувався *Мухаммад*: подорожуючи *уві сні* «до семи небес». Разом з тим *ГОЛОС і ЯВЛЕННЯ* є «зв'язком» (аналогізованим із *давньоєгипетською* «драбиною для сходження царя на небо»; або зі старозаповітною «ліствицею»; або знову-таки з «драбиною», по якій, за Кораном, «Анголи і дух виходили до Бога...»): отже, «шляхом», що уможлиблював «контактування» між *Іншобуттям* і світом земнотвореного. Саме ним, цим «шляхом», людська *Душа* (якщо своїми прижиттєвими ділами людина виявлялася гідною «дорівнятися до Богів») після смерті фізичного тіла спроможна до *Бога «долетіти»*, так само, як (зображувана з людською головою і пташиним тулубом) *Душа «ба»* у *давньоєгипетських віруваннях*.

Прикметно (якщо виходити з раніше розглянутих систем *релігійних знань*): ідеться про *існування постійно дистанційованої дії (впливу)* на *земносущє*; згадаймо канонічне «Дух дихає, де захоче, і Його голос ти чуєш, та не знаєш, звідкіля він приходить [розрядка моя. – О. К.] і куди він іде...» (Ів., 3: 8). Симптоматично, що можливість *дії (впливу)* «голосу Духа» на свідомість людини існує поруч із можливістю земній МОЛИТВІ бути почутою *Богом* (тій МОЛИТВІ, яка, нагадаю, традиційно «має право» бути сформульованою не тільки «вголос», а й виключно «про себе», отже, виключно у людській свідомості)... А це означає *уможливленість існування (встановлення) (постійного) «двостороннього» зв'язку між трансценденцією і Нею твореним*. Утім, очевидно, що *уможливлений як «двосторонній»*, цей вищезначений «зв'язок» визначально був «одностороннім» – і продовжує існувати переважно у такій своїй еманції; отже, «одностороннім», себто *вибірковим (встановлюваним), впливовим* насамперед на свідомість тих людей, хто (за раніше вже цитованим «Повчанням» Птахотепа) «дослухається до Бога...».

Більше того, *встановлюваним* стосовно тих, котрі *дистанційовано спрямовувані ГОЛОСОМ Духа* здатні, як *пророки*, уже в довколишньому світі належно впливати на інших земнонароджених, керуючи їхньою свідомістю. Однак прикметно, що ані старозаповітні *пророки*, ані новозаповітні *апостоли*, ані (за Кораном) «*посланці Бога*», себто котрі ще за життя були *обраними чуті ГОЛОС і бачити ЯВЛЕННЯ-ВИДІННЯ*, не були *обдарованими* (у час їх земного існування) *самотужки ЯВЛЯТИСЯ* людям; як і не були *обдарованими* (за їх же земного життя) і *розмовляти* з іншими земнонародженими *ГОЛОСОМ*.

Пояснення, *кому саме даровано можливість* (ще за земного існування) *ЯВЛЯТИСЯ* людям, як і *розмовляти* з ними *ГОЛОСОМ*, віднаходимо в (фрагментарно вже цитованому) канонічному тексті (Ів., 3: 8): «Дух дихає, де захоче, і Його голос ти чуєш, та не відаєш, звідкіля він приходить і куди він іде. Так буває із кожним, хто від Духа народжений» [розрядка наша. – О. К.]

Протиставляючи себе **релігійному знанню**, яке завжди апріорізувало **Чудо**, так звана **«світська» наука**, ця невід'ємна складова розвитку світського суспільства, зазвичай висловлювала своє критичне ставлення до **чудесного**, якщо це **чудесне** не могло бути «повтореним на замовлення» (вимагаючи, образно кажучи, нових «ознак з неба», додаткових до вже *канонізованих*)... І для такого критичного ставлення були серйозні підстави. Оскільки **чудеса**, передусім такі масштабні, як **ГОЛОС і ЯВЛЕННЯ**, у всій подальшій історії людства продовжували залишатися виключенням, серед яких чи не найбільш відоме **Чудо ГОЛОСУ** молодій француженці *Жанні д'Арк* (чи не найбільш відоме тому, що **прорічене ГОЛОСОМ, підтвердилося** реалією перемоги у військовій кампанії XV ст., натхненницею якої, як відомо з історії, була *Орлеанська Діва*).

Саме відсутністю масштабних **чудес**, як і нездійсненністю людських МОЛИТОВ про (**чудесну**) **допомогу**, а не тільки безвиключно науковим прогресом, насамперед і можна пояснити поширення *атеїстичного світогляду*. І не лише в середовищі вчених, але й серед людей різних професій, котрі звикли покладатися на фаховість *служителів науки*; ідеться насамперед про так звану *традиційну науку*, яка завжди обстоювала за собою неподільне право бути єдино ототожнюваною зі ЗНАННЯМ (притому заперечуючи таке право для будь-якої з *релігій*).

Отже, *традиційна наука*, якою вона сформувалася в XIX ст. (і світоглядні принципи якої були значною мірою пролонговані і в наступне XX ст.), утверджувалася насамперед на засадах *матеріалістичного уявлення про похідність свідомості від матерії*. Себто «наріжний камінь» *культового ЗНАННЯ існування Бога-Творця*, а разом з тим й (*існування*) **чудес**, пов'язуваних з *трансценденцією*, означеною *наукою*, відкидався (через «відсутність самої проблеми дослідження»).

На протигагу *традиційній науці* (яка, до речі, і зумовила пріоритетність матеріальних потреб сучасного суспільства, а водночас переважно технологічне «обличчя» нинішньої земної цивілізації), уже в XX ст. розвивається *нетрадиційна наука*. Або *нова наука* (як її небезпідставно «охрестили»), котра починає «розорювати межі» між *релігійним ЗНАННЯМ* і *традиційно-науковим*, себто починає послідовно обстоювати існування неподільного (на будь-які окремі «сфери») **ЗНАННЯ**. Серед найбільш перспективних (уже на рубежі XX–XXI ст.) *нетрадиційних досліджень* – ті, що спрямовані на *феномен людини* не стільки її фізичних можливостей, скільки психічних (саме тому до *нетрадиційної науки* небезпідставно зараховують і *парапсихологію*).

Звернімося лише до деяких основних гіпотез *нетрадиційної науки*, суголосно оприлюднюваних у сферах різних (наукових) дисциплін, як відповідно й у міждисциплінарних студіях. Прикметно, що всі ці гіпотези пов'язані з легалізацією наукового статусу того, що раніше було *канонізовано* (різноконфесійним) **релігійним знанням**. Ідеться насамперед про гіпотезу *існування Надбуття* або, інакше, *існування Абсолюту*, або, інакше, якщо *нетрадиційна наука* використовує *канонічну* термінологію, *існування Бога*, котрий створив усе земне і продовжує спостерігати за доленосними процесами у цьому світі.

Серед інших, не менш декларованих *нетрадиційною наукою*, – гіпотеза існування *Єдиного Інформаційного Поля (спільного для всього Всесвіту)*, до якого визначально «підключено» земну свідомість (котра, у «зворотному режимі», може «контактувати» з *вищеназваним Інформаційним Полем*). Як і тісно пов'язана із *щойно сформульованою* гіпотеза (в усякому разі саме таким є її статус на сьогоднішній день) існування *телепатії*, інакше, *дистанційованої* (поза використанням будь-яких «технічних засобів») «*передачі образів*» від однієї земної свідомості до іншої (яка не «відхрещується» від сприйняття «*телепатичного зв'язку*») ¹¹.

Чи не найбільш розроблюваною (на сьогоднішній день) *нетрадиційною наукою* є гіпотеза існування *Душі*, як і *можливості виходу її* з фізичного тіла, отже, *автономного життя Душі в разі смерті людини*. Прикметно, що ця гіпотеза є найбільш

розроблюваною завдяки свідченням тих пацієнтів, котрі пережили стан «клінічної смерті», як і завдяки низці міждисциплінарного характеру експериментів (не тільки суто медичних), спрямованих на підтвердження «відсторонення» *Душі від мертвого тіла*.

Так само, як художня творчість зосереджена на вивченні *феномену духовності*, наука про художню творчість (точніше, такі науки, як мистецтвознавство, літературознавство, насамперед культурологія) накопичила надзвичайно широкий «експериментальний матеріал» (включаючи спостереження самих митців над процесом власної творчості)¹² про *феномен* людини. Тож саме «гуманітарне крило» *нетрадиційної науки* (на відміну від «крила» природничих дисциплін), можна припустити, і є тим основним, спираючись на яке сучасна *нетрадиційна наука*, рухається до АПРІОРИЗАЦІЇ *існування Душі*, утім, очевидно, що лише «задіяність» обох «крил» (отже, як гуманітарних, так і природничих дисциплін) може забезпечити оптимальний характер (оптимальну «політність») *нетрадиційних досліджень*¹³.

Те, що художня творчість також є знанням про людину і світ, який її оточує, ніколи не викликало заперечень, причому, що знову-таки є беззаперечним, *людина, герой* художнього твору (а це означає і його *Автор*), постають в *образномовленні* цього знання у всій багатовимірності свого «*внутрішнього*» (*духовного*) *світу*. Чи не тому у сфері художньої творчості був вироблений досконалий «інструментарій», належно оцінений науками про художню творчість, «інструментарій» для створення *образного іншобуття*. Отже, такого *іншобуття*, яке опосередковано (через літературно-мистецький твір) може бути «транспоноване» у «*внутрішній світ*» *реципієнта*; інакше кажучи, може бути (враховуючи існуючий досвід сприйняття художньої творчості) «перетворене» на *образне ЯВЛЕННЯ (образ-ЯВЛЕННЯ)* у його, *реципієнта*, свідомості.

Ідеться про «інструментарій», досконалість якого забезпечена «інформацією», що надають *органи чуттів* людини, як і вміння цю «інформацію» осмислювати, а водночас і про невіддільний від *феномена* людини *феномен* її ж *внутрішнього ГОЛОСУ*¹⁴. Прикметно, що використання такого «інструментарію» надзвичайно ефективно, коли йдеться про вивчення невіддільного від художньої творчості: явища *натхнення*.

Як сфера знання, художня творчість завжди була відкрита для засвідчень *чудесного*, апріорізуючи його в *жанровому розмаїтті*, сформованому ще *традиціями* усної (народної) творчості (різних регіонів світу). Не кажучи вже про те, що й літературна або мистецька *інтерпретація міфологічних, епічних «сюжетів»* (як і *легендарних або казкових*) вимагає від автора (літературного мистецького твору) збереження *жанрових традицій*. Як і (додамо) спонукає вченого-гуманітарія (котрий зацікавився засвідченими у художньому творі *чудесами*) ще й до дослідження розвитку означених *традицій*.

Так, у *міфах* (різних народів світу, як-от давньогрецьких), зазвичай об'єднаних спільною «системою кровообігу» із *культовими ЗНАННЯМИ*, *чудеса* обумовлені *існуванням Богів, котрі створили* і людину, і «живий світ» довкола неї (а ще раніше Землю, а перед тим – і саме Небо). Тих *Богів, котрі* владні напряду (без будь-якого «опосередкування») *розмовляти* із земнонародженими і їм же *являтися (у віщих снах також)*, у такий спосіб застерігаючи, випробовуючи, оберігаючи людину (пріоритетно обрану серед усього земнотвореного).

Чудеса не меншої репрезентації є також і в широковідомих *епосах, легендах, фантастичних казках* (сюжети яких нерідко аналогізовані у фольклорній спадщині різних народів світу). Симптоматично, що *їх* герої долають життєві перепони не тільки завдяки власним можливостям, але насамперед за сприяння *Богів* (як і за допомогою різного роду «*надсил*»)... Використовуючи таке сприяння, герої бувають у спроможності миттєво «*телепортуватися*» (і на *далекі відстані* також), «*трансгресуватися*» в *іншу(і) подобу(и)*, як і *чинити* (різного роду) *перетворення-«трансмутації»*; водночас *виявляючи телепатичні здібності*.

Прикметно, що в європейській культурі, становлення якої відбувалося під впливом *християнства* (як до того й в інших культурах, котрі розвивалися під впливом європейської), **чудесне** в художній творчості означало насамперед *інтерпретацію* старо- і новозаповітних віршів. Причому, майже півтора тисячоліття (від початку н. е.) *закритим для художнього домислу залишалось усе те, що вже було канонізованим*. Тож «політ» художньої фантазії у царині **чудесного**, якщо й уможлиблювався, то лише еманованим у вже «впізнаване», а саме, *у допомогу*, яку надавали земнонародженим (канонізовани) *Святі*. Інакше кажучи, у «входження» – у «діла земні» (як-от, приміром, в одному з найулюбленіших жанрів доби Середньовіччя, *міраклі*, назва якого буквально означає «чудо»), *канонізованими чудесами ГОЛОСУ і ЯВЛЕННЯ*.

Починаючи з доби Ренесансу, стають толерантнішими традиційні «табу» стосовно *феноменів*, першопокладених в основу інших *релігій*, а, значить, й інших **культур**, насамперед **античної**. Більше того, наскільки «чудом із чудес» (Шекспір) Ренесанс визначив передусім людину, настільки й царина **чудесного** у сфері художньої творчості розширюється «за рахунок» її ж (себто людських) *феноменів*, у тому числі й завдяки (фіксованої і в античні часи) *здатності земнонароджених «зазирати у потойбіччя», розмовляти з небіжчиками*, як принц Гамлет – із Привидом свого Батька-Короля.

Розвиток і гуманітарних, і насамперед природничих дисциплін, упродовж наступних сторіч, як і прагнення, спираючись виключно на досягнення тогочасного наукового знання, пояснити кардинальні закони світобудови, призвели до нігілізації **ідей творення життя** на Землі; призвели до того, що, як перед *гетевським Фаустом* ним же (Фаустом) *покликаний Мефістофель* перед цивілізованим суспільством – об'явився деструктивний «дух» *атеїзму*.

Прагнути «змалювати» **«внутрішній світ»** людини ХХ ст. у (тогочасних) літературно-мистецьких творах (себто «змалювати» також *Душу матеріаліста*), сфера художньої творчості разом з тим продовжувала *інтерпретувати*, а, значить, і надалі *вивчати* (на відміну від сфери так званої «світської» науки) й різного роду **чудеса-феномени**. У тому числі й такі (**чудеса-феномени**), що були зафіксовані фольклором (різних народів світу), ірраціональні «персонажі» якого (а водночас пов'язані з ними ірраціональні «колізії») у свою чергу наснажували уяву не стільки натуралістів і реалістів, скільки послідовників романтизму й неоромантизму.

Однак уже наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. «об'явлення» нових суспільно-значимих **ідей** вкотре виявилось пов'язаним із *релігійним знанням*, яке український учений-природознавець В. Вернадський називав «найглибшим проявом особистості...». Прикметно, що, віддаючи належне *культовому знанню* (яке на «зламі» ХІХ–ХХ ст. виявилось «джерелом натхнення» і для сфери художньої творчості, послідовників символізму зокрема), той же В. Вернадський слушно стверджував, що навіть і в майбутньому наука «не зможе підміняти... релігійного і філософського світоглядів»¹⁵, **ідеями** яких вона «живилася завжди». Разом з тим, на думку цього ж засновника *вчення про біосферу і ноосферу*, існує й зворотній процес: так, «релігія і філософія, сприйнявши досягнення науки, все далі розширюватимуть таємниці людського світогляду»¹⁶.

Пріоритетний для суспільного прогресу (на кожному етапі розвитку земної цивілізації) пошук **нового знання**, не поділеного на різні сфери, і в цьому розумінні, отже, **єдиного знання**, набув особливої *феноменізації* в ХХ ст., у сторіччі, порівнюваному з «хижою вовчицею» (О. Ольжич), насиченому світовим війнами, як і глобальними техногенними катастрофами, ущільненому «повстанням мас», як і тоталітарним їх же («мас») винищенням. Отже, за доби, коли вже не особистість, а «людина-маса» (Е. Толлер) почала «олюднювати» *Воланда* (М. Булгаков), як і пов'язувати свої сподівання з приходом такого-собі абсурдистського *Годо* (С. Бекекет), а не, як за утрадиченим досвідом, з об'явленням **пророка**. Як і насамперед з приходом: «**від Духа народженої**» – **людини!**...».

Початок **космічної ери** означав не тільки «якісний крок» у розвитку окремих наукових дисциплін, але й новий рівень єднання усіх сфер знання, оскільки «технічно озброєний» **розум** підніс у надземний простір все-таки людину у всій визначальності її *фізичних* і *духовних* якостей.

Прикметно й те, що з початком **космічної ери** людства (отже, уже з другої половини ХХ ст.) однією з найбільш ефективних форм оприлюднення гіпотез *нетрадиційної науки* стала *наукова фантастика*, хоча, зрозуміло, не тільки в межах цього жанру (народженого, що показово, передусім зусиллями «об'єднаної» творчої думки, об'єданого знання: наукового й художнього) і раніше висловлювалися припущення-гіпотези про «контакти» *позаземних цивілізацій* із землянами, як і, **головне**, про «безконтактні зв'язки» між *ними!*

Прикметно, що саме ця вищеназвана гіпотеза, «обернута», здавалося б, передусім до **«зоряного неба над головою»** (І. Кант), уже виявила свою спроможність укотре «переорієнтовувати» суспільну свідомість на *духовний феномен* людини, отже, і на **«моральний закон усередині нас»** (І. Кант). А отже, і на усвідомлення необхідності повернути *Душі* (ще *релігійним знанням* апріорізований) «статус» реального **Чуда**, як і пріоритетизувати вивчення *її (Душі) функціональних феноменів*. А це означає ніщо інше, як легалізацію нової наукової дисципліни, *анімістики*, як і масштабне розгортання *анімістичних досліджень*.

¹ Не плутати з *анімізмом* – світоглядною системою, яка, за Е. Тейлором («Первісна культура», 1871 р.), виникає у свідомості «дикуна-філософа» як спроба пояснити незрозумілі для нього явища. Як не плутати і з назвою живописного жанру, прихильники якого, художники-*анімалисти*, зосереджуються переважно на зображенні тварин та ареалів їх існування.

² Див. : УРЕ. – К., 1961. – Т. 4. – С. 376.

³ Там само.

⁴ Список скорочень книг Старого і Нового Заповіту:

Бут. – Перша книга П'ятикнижжя: Буття;

Вих. – Друга книга П'ятикнижжя: Вихід;

Дан. – Книга пророка Даниїла;

Дії – Дії святих апостолів;

Єз. – Книга пророка Єзекїля;

Єр. – Книга пророка Єремії;

Зах. – Книга пророка Захарії;

Ів. – Євангеліє від Івана;

Іс. – Книга пророка Ісаї;

Йон – Книга пророка Йони;

Лк. – Євангелія від Луки;

Об. – Об'явлення Івана Богослова;

1 Сам., 2 Сам. – Книги Самуїлові;

Суд. – Книга Суддів;

1 Цар., 2 Цар. – Книги царів.

Цитація книг Старого Заповіту за *масоретською* Біблією.

⁵ Відповідно до писемних раритетів Давнього Єгипту – також *Думкою, Словом – Бог-Пта(х)* ще створив «міста, мистецтва, життя для праведних, смерть для грішних...» («І було дано життя миролюбивим, і було дано смерть злочинцю, і були створені усілякі роботи й усілякі мистецтва... І він народив богів, він створив міста, він поставив богів у їх святилища, він за-снував храми...» (див.: *Матъе М. Э. Избранные труды по мифологии и идеологии Древнего Египта. – М., 1966. – Ч. II : Древнеегипетские мифы. – С. 164).*

⁶ *Логос* – термін давньогрецької філософії (котра, як і вся еллінська наука, як і мистецтво Еллади, розвивалася під впливом *давньоєгипетської культури*, включаючи *релігійну*), що означає «думку», «смысл», «поняття», «судження», як і водночас «слово», «висловлювання», «мовлення», «розмова». Введений у філософію Гераклітом, у якого цей *термін* означав загальний закон і розумну основу світобудови, *він* (цей *термін*) втратив своє онтологічне

значення вже в натурфілософів, софістів, Платона й Аристотеля. Якщо у філософії Філона Олександрійського *логос* зливається з уявленням **Бога** в Старому Заповіті, то християнство утверджує своє розуміння *логосу* в початковому фрагменті Євангелія від Іоанна («Спочатку було Слово...»). Таким чином, християнство повернулося до витоків самої суті *логосу*, суті, запозиченої з *давньоєгипетської (мемфіської) космогонії і теогонії*.

⁷ «Розширення» традиційної «форми» *логосу* – **ДУМКА-СЛОВО** за рахунок третього «компонента», **ГОЛОСУ**, якраз, до речі, традиції і не суперечить. Оскільки слово – це завжди не тільки «сукупність звуків» (що сприймаються відповідними органами чуттів), а й сама думка, яка сформульована, отже, уже в «словесних шатах» може «звучати» (у тому числі), й тільки «у думках».

⁸ Цит. за: *Матье М. Э. Избранные труды по мифологии и идеологии Древнего Египта...* – С. 233.

⁹ Тут і далі перша цифра означає главу Корану, а друга – вірш.

¹⁰ *Климович Л. И. Ислам.* – М., 1965. – С. 247–249.

¹¹ Вельми прикметним є структурне виокремлення із сучасної **нетрадиційної науки** так званої **нової фізики**, яка послідовно включає у свої дослідження фактор свідомості. Серед найбільш розроблюваних напрямів цієї **нової фізики** – *теорія фізичного вакууму, як і теорія фізичних полів*; саме ці *теорії* насамперед і покладаються в основу пояснення *існування «телепатичного зв'язку»*.

¹² Надзвичайно прикметним для історії творчого процесу є свідчення високоталановитого актора Мих. Чехова про те, як ще не втілені ним образи «являлися» йому, спонукаючи цього митця утілити їх на сцені. Так, ще 1927 року була написана стаття, у якій митець розповідав про неодноразове «явлення» образу Дон-Кіхота., «який повідомляв про себе: “Мене треба зіграти...”». Я, хвилюючись, відповідав йому: “Нема кому!”. Дон-Кіхот... продовжував являтися мені, але вже зі словами: “Тобі треба зіграти...”. Він з'явився, і я (вкотре) почав доводити... Довго ми билися. Я був наснажений цим боєм. З винахідливістю, властивій людині в бажаній боротьбі, я проникав у нього все глибше і глибше... Я йому малював його самого: “Ось ти який!.. Ось що потрібно людині, ось що потрібно їй пережити, щоби тебе втілити!”. Він стояв переді мною... як переможець! Він сказав: “Подивись на мене!”. Я подивився. Він вказав на себе і владно промовив: “Тепер це – ти! Тепер це – ми!”» (цит. за: *Громов В. Михаил Чехов.* – М., 1970. – С. 172–173).

¹³ Прикметно, як німецький фізик Ф. А. Кекуле змалював своє відкриття вуглецевого кільця (інакше, циклічної формули бензолу) **уві сні**. «Я сидів і писав підручник, але моя робота не посувалася... Я задрімав... Атоми застрибали у мене перед очима... На цей раз невелична група скромно трималася на задньому плані... Мій погляд міг тепер розрізнити цілі ряди, які звивалися, ніби змії... Але дивіться!.. Одна зі змій вхопила власний же хвіст і в такому вигляді ніби дражнилася, закружляла в мене перед очима... Ніби спалах блискавки розбудив мене...». (І нижче: «Якщо ми навчимося дивитися сні, панове, то віднайдемо, може бути, істину...») (цит. за: *В. Быков. Август Кекуле.* – М., 1964. – С. 118).

Те, що творчий результат нерідко буває не пов'язаним з роботою свідомості, утверджували, спираючись на власний творчий досвід й інші вчені-природознавці. Так, Г. Гельмгольц писав про «думку, яка осяває вас раптово, без зусиль, як натхнення» (див.: *Г. Гельмгольц. Ответы юбиляра.* – М., 1892. – С. XXI–XXII).

Прикметно, що і В. Стеклов акцентував «...істину, котра входить у свідомість у вигляді остаточного судження» (див.: *Стеклов В. Математика и ее значение для человечества.* – Берлин, 1923. – С. 104).

¹⁴ Відомий кінорежисер І. Бергман наполегливо згадував про уявного *Супутника*, котрий допомагав йому «різними ідеями і фантазіями» (див.: Бергман про Бергмана. *Картины // Искусство кино.* – 1993. – № 1).

¹⁵ *Вернадский В. И. Избранные труды по истории и науки.* – М., 1981. – С. 54.

¹⁶ Там само. – С. 55.